

مجموعه اطلاعاتی کتابخانه‌های تخصصی با تاکید بر معرفی مرکز اطلاع‌رسانی وزارت علوم تحقیقات و فناوری، پژوهشکده نیرو، آیت‌الله مرعشی نجفی، شرکت ملی نفت ایران، سازمان مدیریت زمین‌شناسی و اکتشاف معادن جنوب باختر

***سپیده فهمی فر

دانشجوی کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه الزهراء (س)

sepidehfahimi2004@yahoo.com

چکیده

این مقاله در نظر دارد ضمن بیان بحث‌های مقدماتی پیرامون تعاریف، مجموعه منابع اطلاعاتی و خدمات کتابخانه‌های تخصصی، به بررسی مجموعه منابع اطلاعاتی موجود، در تعدادی از کتابخانه‌های تخصصی اعم از مرکز اطلاع‌رسانی وزارت علوم تحقیقات و فناوری، پژوهشکده نیرو، آیت‌الله مرعشی نجفی، شرکت ملی نفت ایران، سازمان مدیریت زمین‌شناسی و اکتشاف معادن جنوب باختر بپردازد.

کلید واژه‌ها: کتابخانه تخصصی، مجموعه اطلاعاتی، مرکز اطلاع‌رسانی وزارت علوم

تحقیقات و فناوری، کتابخانه پژوهشکده نیرو، کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی، کتابخانه شرکت ملی نفت ایران، کتابخانه سازمان مدیریت زمین‌شناسی و اکتشاف معادن جنوب باختر

مقدمه

بیش از هزار سال است که کتابخانه‌ها به وجود آمدند و از همان ابتدا بیشتر کتابخانه‌ها به موضوع خاصی تعلق داشتند و سعی می‌نمودند که منابع خود را در پیرامون آن طبقه موضوعی فراهم آورند اما این کتابخانه‌ها به عنوان طبقه‌ای جداگانه محسوب نمی‌شدند.

در واقع شکل‌گیری کتابخانه‌های تخصصی به عنوان طبقه‌ای جداگانه به جان کاتن دانا نسبت داده شد. وی در سال ۱۹۰۹ نشست با ۲۶ نفر از کتابداران آمریکای شمالی برگزار نمود و تصمیم به ایجاد نوع جدیدی از کتابخانه‌ها و همچنین انجمن کتابخانه تخصصی گرفت. اما شکل‌گیری کتابخانه تخصصی به مفهوم امروزی به دوره پس از انقلاب صنعتی در اروپا بازمی‌گردد.

تعریف کتابخانه‌های تخصصی

تاکنون تعاریف متعددی درباره کتابخانه‌های

تخصصی از سوی دانشمندان برگزیده بیان شده است که جمیع این تعاریف می تواند درک قابل قبولی را در زمینه این کتابخانه ها و اهداف و برنامه های آن ها بدست دهد. - کتابخانه های تخصصی، کتابخانه های بی هستند که تنها به تولید فکری معینی توجه دارند یا به محصولات فکری مناسب با اطلاع رسانی به مراجعه کنندگان خود می اندیشند.

- طبق تعریف انجمن کتابخانه های تخصصی، این کتابخانه ها اماکنی هستند که در آن اطلاعات به روشی که بیشترین سودمندی را داشته باشد، ارزیابی، تجزیه، سازماندهی، بسته بندی و ارائه می شوند.

- واحدی است از یک سازمان که هدف آن فراهم ساختن اطلاعات خاص برای پیشرفت کار سازمان یا برای گروه محدودی است.

- کتابخانه های تخصصی تاکید بر روی یک رشته خاص و دانش امروزی دارند.

درواقع می توان گفت اگر وظیفه هر کتابخانه را گردآوری، ذخیره سازی، سازماندهی، اشاعه و مدیریت اطلاعات در نظر بگیریم، می توان بیان نمود که در همه انواع کتابخانه های

تخصصی این امر به منظور پیشبرد اهداف و وظایف سازمان مادر تحقق می پذیرد.

این گونه کتابخانه ها گاه تحت عنوان مراکز اطلاع رسانی تخصصی درآمده و به صورت شبکه ای فعالیت می نمایند به گونه ای که با تعدادی از مراکز اطلاع رسانی علمی در سطح کشور یا حتی در سطح منطقه ای یا حتی بین المللی قرار دادی منعقد می نمایند تا بتوانند رابطه همکاری بین مرکز خود و سایر مراکز برقرار نمایند و منابع گوناگون مورد کاربرد اعضای خود اعم از کتاب، مقاله، عکس و سایر منابع اطلاعاتی را متناسب با نیاز آن ها برآورده سازند.

البته پیشرفت های تکنولوژیکی منجر به سهولت دسترس پذیری به اطلاعات در میان این گونه کتابخانه ها و سرعت بخشی به استفاده از داده های پیشین و تولید اطلاعات جدید شده است.

مجموعه منابع اطلاعاتی کتابخانه های تخصصی

کتابخانه های تخصصی دارای منابع اطلاعاتی در قالب های گوناگون می باشند.

کتابداران این گونه کتابخانه ها می باید با ارتباط با کلیه کتابفروشی ها، تماس با محققان رشته های موضوعی سازمان و نیز استفاده از کتابشناسی های جاری، فهرست کتب چاپ شده روزآمد، فهرست نسخ خطی کتابخانه های جهان سعی نمایند

کتاب ها در میان انواع منابع از درجه کمتری از نیازمندی برخوردار می باشند، مگر زمانی که بتوانند از کتاب های مرجع و مجموعه منابع متنی با ارزش در گردآوری مجموعه کتابخانه کمک بگیرند.

***مجلات:** به دلیل آن که فاصله زمانی انتشار مجلات کوتاه و مشخص می باشند، این گونه منابع دارای آثار به روزتری می باشند و گاه در عین داشتن موضوع اصلی واحد، دارای زیر موضوع های متفاوت می باشند، اما گاه در هر شماره موضوعات فرعی کاملاً مرتبط به هم بازگو می گردد.

مثلاً برخی مجلات کتابداری هر شماره را به یک موضوع خاصی مانند سواد اطلاعاتی در یک شماره و در شماره بعد به منابع الکترونیک اختصاص می دهند. اما در برخی از مجلات کتابداری هر شماره، راجع به موضوعات متعددی بحث می کنند. این گونه منابع از مهمترین اسناد و مدارک موجود در یک کتابخانه تخصصی می باشند.

البته با آمدن مجلات الکترونیکی در کنار نوع چاپی آن، اطلاع رسانی به کاربران این گونه کتابخانه ها سریعتر و راحتتر شده است به گونه ای که

برخی از مجلات امکان دانلود کردن را به کتابدار می دهند و او می تواند منابعی را که فکر می کند برای برخی کارشناسان سازمان مفید می باشند، به پست الکترونیکی آن ها ارسال نماید.

***اسناد و مدارک:** سند یا مدرک می تواند شرح یک گزارش علمی، گزارش آماری یا گزارش تحقیقاتی، انتشارات یک سازمان یا یک نهاد دولتی یا غیر دولتی باشد، یا برگه اطلاعاتی که از نظر آن سازمان دارای ارزش است، در حکم سند یا مدرکی برای کتابخانه در نظر گرفته می شود.

***بریده جراید:** به دلیل آن که کارمندان سازمان های تخصصی می باید از اخبار روز در زمینه موضوع مورد نظر خود اطلاع یابند، لذا تهیه بریده جراید در زمینه موضوعی خاص هر کتابخانه توسط کتابداران متخصص و آماده سازی و پردازش آن باید مورد توجه

نیازهای کاربران تخصصی خود در زمینه کتب تخصصی مورد نیاز را تامین نمایند. کتابداران این کتابخانه ها به منظور درک نیازهای اطلاعاتی و مطالعاتی کاربران خود نیازمند درک نیازهای جاری و آتی سازمان مادر می باشند که این امر مستلزم درک خود سازمان، درک بخش ها و ارتباط میان بخش ها می باشد.

آن ها می دانند آن چه که در این عصر مهم به نظر می رسد، مسئله دسترسی به اطلاعات است و دیگر اطلاعات تنها به قطعه اطلاعاتی قابل لمس تلقی نمی شود که روزها منتظر تامین آن برای کاربران خود باشند. البته همواره نیاز به منابع چاپی در کنار منابع الکترونیکی احساس می شود و وجود یکی بدون دیگری امکان پذیر نمی باشد. بنابراین بهتر است که انواع منابع کتابخانه های تخصصی شرح داده شود:

***کتاب:** به دلیل آن که کتابخانه های تخصصی به منابع روزآمد نیاز بیشتری دارند،

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

آن ها قرار گیرد.

***استانداردها:** این گونه منابع حاوی مشخصات فنی کالا یا خدمات می باشند که براساس نتایج حاصله از علم، فناوری، تجربه تهیه می شوند و به وسیله موسسات استاندارد و در سطح ملی، منطقه ای، و بین المللی مورد تصویب و تایید قرار می گیرند. استانداردها هم به صورت مجلد و هم به صورت تک نگاشت منتشر می شوند و ممکن است به هر دو صورت در کتابخانه موجود باشد.

***مواد دیداری و شنیداری:** ممکن است شامل نوار ویدئو، عکس، اسلاید، میکروفیش یا میکروفیلم و نوار صوتی نیز باشند که با توجه به نوع، ماهیت و ویژگی های کتابخانه، انتخاب و مجموعه سازی می شوند.

***نقشه ها:** دارای فرم جامعی هستند نظیر نقشه های جغرافیایی، یا آب و هوایی و یا پلان ساختمان.

***پایان نامه ها:** این گونه منابع به دلیل آن که حاصل یک پژوهش می باشند و فرد تحت نظر استاد راهنما آن را تهیه می نماید از وجهه علمی بالایی برخوردار می باشند. لذا تهیه آنها و گذاشتن آن در مجموعه بسیار مفید است.

***کاتالوگ های تجاری:** حاوی مشخصات فنی محصولات می باشند. لذا این گونه منابع در شناخت هر چه بیشتر منابع موجود و خصوصیات آن ها و انتخاب بهترین تولیدات یاری گر کارمندان

سازمان مادر خواهند بود.

اما به دلیل آن که سیستم های علمی قادر به بازیابی و سازماندهی این گونه محصولات نمی باشند، جزء پیچیده ترین منابع کتابخانه قرار گرفته اند، اما استفاده و کاربرد آن ها همچنان باقی است.

***پروانه ثبت اختراعات:** اسنادی هستند که به موجب آن ها دولت به صاحبان اختراع اجازه داده برای مدتی محدود به طور انحصاری از امتیاز اختراع خود بهره برداری کنند. در مقابل این امتیاز صاحبان اختراع باید تمام اطلاعات مربوط به اختراع خود را به اطلاع عموم برسانند.

کتابخانه های تخصصی عمدتاً از پروانه های ثبت اختراع به عنوان منبع اطلاعاتی استفاده می کنند اما دخالتهای در تدوین، بایگانی، بهره گیری، صدور پرونده، و... ندارند. این وظایف بر دوش مخترع، مهندس ثبت اختراع، نظام آزمون ثبت اختراع و نهائین سازمان مسئول است که در هر کشور بر نحوه صدور پروانه اختراعات نظارت دارد.

***مجموعه نرم افزاری:** امروزه استفاده از نرم افزارها که به دونوع کاربردی و اطلاعاتی قابل تقسیم می باشند، به عنوان یک ضرورت مطرح است. در حال حاضر استفاده مقطعی از اطلاعات از طریق بانک های اطلاعاتی به صورت ارتباط مستقیم یا غیرمستقیم، مطرح می باشد.

***منابع الکترونیکی:** مواد و محمل های اطلاعاتی در مسیر کاهش حجم، وزن، هزینه، افزایش کاربرد، سرعت، قابلیت ها، حجم ذخیره اطلاعات، قابلیت حمل و نقل در

حرکتند به گونه ای که در کتابخانه ها شاهد ظهور مجلات الکترونیکی، روزنامه های الکترونیکی، پایان نامه های الکترونیکی، میز مرجع الکترونیکی و... هستیم.

اما قبل از حرکت به سوی این منابع می باید زیربنای فنی مناسبی برای ذخیره، دسترسی، توزیع، مدیریت، اداره چنین منابعی در نظر گرفت.

گاه به جای خرید منابع به منظور استفاده دائمی، برای مدت زمان خاصی آن ها را خریداری می کنیم لذا دقت در انتخاب آن ها بسیار مهم است و انتخاب این گونه منابع به خصوص در زمینه کتب الکترونیکی و آن هم رشته های فنی مهندسی و رشته های هنری بسیار کارآمد خواهد بود.

البته در انتخاب این گونه منابع نیز باید خط مشی معینی را تدوین نمود و محتوا، شکل، قیمت و دسترس پذیری این منابع را مورد توجه قرار داد.

***منابع اطلاعاتی مرجع:** این گونه منابع شامل: انواع دایره المعارف ها، واژه نامه ها، اطلس های جغرافیایی، و پایگاه های اطلاعاتی نظیر چکیده نامه ها - که به صورت الکترونیکی یا چاپی در اختیار کاربران کتابخانه های تخصصی قرار می گیرند، هستند.

سعیده ولی زاده حقی (۱۳۸۵) در پژوهشی که با عنوان زیرساخت های ارائه خدمات اطلاعاتی در کتابخانه های تخصصی انجام شده است، به بررسی میزان منابع تخصیص یافته و پراکندگی آن ها در ۸۲ کتابخانه تخصصی پرداخته، که ۶۵ کتابخانه در مجموع به سئوالات پاسخ گفته اند. با توجه به مجموع نتایج بدست آمده

منابع	برخوردها هستند		برخوردها نیستند	
	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی
کتابهای فارسی	۶۴	۹۸/۵	۱	۱/۵
کتابهای لاتین	۶۴	۹۸/۵	۱	۱/۵
نشریات ادواری	۳۳	۵۰/۸	۳۲	۴۹/۲
منابع دیداری و شنیداری	۳۰	۴۶/۲	۳۵	۵۳/۸
اسناد و مدارک	۴۰	۶۱/۵	۲۵	۳۸/۵
گزارش کنفرانسها	۷	۱۰/۸	۵۸	۸۹/۲
چکیده نامهها	۶	۹/۲	۵۹	۹۰/۸
مقاله نامهها	۲	۳/۱	۶۳	۹۶/۹
استانداردها	۷	۱۰/۸	۵۸	۸۹/۲
ثبت اختراعات	۲	۳/۱	۶۳	۹۶/۹
مجلات نقد و بررسی	۳	۴/۶	۶۲	۹۵/۱
سایر موارد	---	---	---	---
میانگین	۲۵/۸	۳۹/۷	۴۵/۷	۷۰/۳

جدول ۱: توزیع فراوانی منابع موجود در کتابخانه های تخصصی دولتی شهر تهران (ولی زاده حقی، ۱۳۸۵)

نوع خدمات	ارائه می شود		ارائه نمی شود	
	درصد	فرآیند	درصد	فرآیند
مرجع	۶۲	۳	۹۵٫۴	۱٫۶
خدمات	۶۰	۱۵	۳۰٫۸	۶۶٫۶
تعمیرات ملوک	۱	۶۱	۶۲	۹۳٫۵
حسب موجودی	۶۰	۱۵	۳۰٫۸	۶۶٫۶
خدمات بین کتابخانه ای	۸	۳۷	۱۱٫۳	۸۷٫۷
تکمیل (فرم)	۶۲	۳	۹۵٫۴	۱٫۶
سایر موارد	-	-	-	-
میانگین	۲۹٫۳	۲۵٫۷	۳۸٫۲	۳۱٫۸

دنیای اطلاعاتی را در اختیار شما قرار می دهد.

کتابخانه تخصصی مرکز پژوهشکده نیرو:

این کتابخانه شامل کتب، مجلات، استان داردها، مقالات (فارسی یا لاتین)، گزارشات فنی (پروژه های انجام شده)، گزارشات وابسته به سازمان، نظیر برخی دستورالعمل های وزارت نیرو و گزارش های خارج از مرکز نظیر توانیر، قدس نیرو و پایگاه های اطلاعاتی می باشد.

حوزه های موضوعی در برگیرنده این کتابخانه کامپیوتر، برق، الکترونیک، شیمی است.

این کتابخانه شامل IEEE و سی دی استانداردها و بانک اطلاعاتی IEC و استانداردهای الکترونیکی با نام EL COMMITION را فراهم نموده است.

این کتابخانه از طریق کارت اعتباری مقالات مورد نیاز کارشناسان خود را از کتابخانه بریتانیا به امانت می گیرد. اگر کارشناسان به برخی از کتب مهم در رشته خود نیاز داشته باشند، سعی به تهیه نسخه اصلی آن کتب می نماید.

با توجه به نظر کتابدار محترم این کتابخانه بیشترین نیاز کارشناسان به استانداردها و مقالات روزآمد می باشد.

مجلات در حوزه صنعت برق، فناوری های نو، اقتصاد انرژی، انرژی های نو در ایران، مهندسی ساختمان، سرمایه و ... در این کتابخانه دیده می شود.

آن چه که در این کتابخانه بسیار مورد توجه قرار می گیرد، اشتراک مجلات کتابداری نظیر فصلنامه کتاب، علوم و فناوری اطلاعات به منظور بالابردن دانش تخصصی کتابداران این مرکز می باشد.

این کتابخانه با برخی سازمان های مرتبط قراردادی منعقد نموده است که امکان

معرفی مرکز اطلاع رسانی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و منابع اطلاعاتی آن:

این مرکز شامل کتب، جزوات، کاتالوگ ها و کلیه منابع اطلاعاتی در هر فرمت و قالبی در زمینه امور آموزشی کشورهای دنیا می باشد. این منابع اطلاعاتی راجع به دانشگاه های خارج از کشور، رشته های موجود آن ها، وضعیت دانشگاه ها، موقعیت جغرافیایی، اعضای هیئت علمی، نحوه قبولی در دانشگاه ها، وضعیت زندگی در این کشورها، مسائل امنیتی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی و به طور کلی کلیه اطلاعاتی که شخص برای ادامه تحصیل در کشورهای دیگر نیاز دارد را در اختیار می گذارند.

کلیه افرادی که قصد ادامه تحصیل دارند می توانند به این مرکز مراجعه نموده و با راهنمایی متخصصین به اطلاعات مورد نیاز دست یابند.

کتب، مجلات و سایر محمل های اطلاعاتی به تفکیک کشور به کشور بر روی قفسه ها قرار گرفته اند. به عنوان مثال می توان منابعی در زمینه های فوق برای کشورهای انگلستان، آلمان، هندوستان، کانادا و استرالیا مشاهده نمود.

علاوه بر موضوعات بیان شده می توان منابعی نیز در خصوص کتابخانه های این کشورها، نخبان علمی، مسائل جرم شناسی، آشنایی با اساتید، دانشجویان بورسیه، راهنمایی و مشاوره و ... که اغلب به زبان مخصوص آن کشور یا به زبان انگلیسی می باشد، را مشاهده نمود.

همچنین شما می توانید برای آشنایی با مشخصات دانشگاه های خارج از کشور از سایت www.braintrack.com استفاده نمایید.

اگر شما به سایت www.webometricsinf مراجعه کنید می توانید به سایت کلیه دانشگاه های یک کشور در قاره مورد نظر دست یابید و نیز این سایت به منظور رتبه بندی دانشگاه های

۹۸٫۵ درصد از این کتابخانه ها در بر دارنده ی کتاب های فارسی و لاتین، ۶۱٫۵ درصد از آن ها اسناد و مدارک، ۵۰٫۸ درصد نشریات ادواری، ۴۶٫۲ درصد منابع دیداری و شنیداری دارا می باشند.

پژوهش ایشان نشان می دهد که ۸۶٫۲ درصد از کتابخانه های تخصصی هنگام تهیه منابع الویت اول را فراهم آوری از طریق کارگزار، ۸۴٫۶ درصد از آن ها در اولویت دوم روش مستقیم خرید را انتخاب نموده اند.

خدمات کتابخانه های تخصصی:

◀ خدمات ترجمه: ترجمه برخی از مباحث منتشر شده و آماده سازی آن ها به طور گزیده نویسی، و خلاصه برداری آن ها برای استفاده.

◀ انتشار اطلاعات نشر یافته جاری و جدید به وسیله نشریه کتابخانه یا نشریات تخصصی و عمومی.

◀ تاسیس نظام عاریه کتاب ها با قرارداد با برخی سازمان های مشابه.

◀ ارائه خدمات مرجع الکترونیکی:

طریق پست الکترونیکی یا نرم افزار گپ زنی و یا ویدئو کنفرانس که این عمل به مرجع زنده نیز معروف می باشد.

این خدمت با استفاده از امکانات و ابزارهای الکترونیکی و شبکه های رایانه ای به مراجعان ارائه می شود.

بیشتر کتابخانه ها با تهیه فرم الکترونیکی، امکان درخواست اطلاعات را از سوی کاربر به کتابدار فراهم نموده، به گونه ای که کاربر پس از تکمیل آن، فرم مربوطه را با استفاده از پست الکترونیکی به کتابخانه ارسال می نماید.

◀ ایجاد پایگاه داده ها از طریق سئوالات

و پاسخ های رسیده:

این خدمت موجب می شود کاربرانی که سئوالاتی نظیر سئوالات قبلی دارند زودتر به پاسخ خود دست یابند.

سعیده ولی زاده حقی (۱۳۸۵) در پژوهش خود توزیع خدمات ۶۵ کتابخانه تخصصی شهر تهران را مورد بررسی قرار داده، و با توجه به نتایج به دست آمده ۶۲ کتابخانه یعنی ۹۵٫۴ درصد از این کتابخانه ها دارای خدمات مرجع و تکثیر می باشند که این دو خدمت بالاترین رتبه را به خود اختصاص داده است.

خدمات دیگر همراه با اطلاعات موجود و فراوانی در جدول روبرو آمده است.

۵. ارائه خدمات جستجو و تهیه پرینت از CD استانداردهای بین‌المللی
۶. ارائه خدمات جستجو و بازیابی تمام متن (Full text) مقالات تخصصی در پایگاه مقالات لاتین از طریق اینترنت (Multimedia)
۷. انتشار تازه‌های مرکز اطلاع‌رسانی بصورت ماهانه
۸. انتشار بروشور، کتابشناسی و گزارشات بر اساس نیاز
۹. ارائه اطلاعات جامع استانداردهای بین‌المللی

اختصاص دهد. این مرکز اطلاع‌رسانی نخستین کتابخانه در کشور در زمینه مکانیزه نمودن خدمات می‌باشد. این کتابخانه بانک‌های اطلاعاتی Blackwell, ScienceDirect را در اختیار کاربران خود قرار می‌دهد و به منظور سهولت استفاده کارشناسان و متخصصان وزارت نفت امکان دسترسی به متن کامل مقالات نشریات منتخب لاتین در موضوعات نفت، گاز، پتروشیمی، انرژی، اقتصاد و مدیریت امکان‌پذیر بوده و پایگاه استاندارد تمام متن HIS

استفاده کارشناسان سازمان‌های دیگر از منابع کتابخانه امکان‌پذیر می‌سازد. البته از سوی سازمان مقابل نماینده‌ای انتخاب و به پژوهشکده نیرو معرفی می‌گردد، به گونه‌ای که افراد می‌توانند از طریق این نماینده نیازهای خود را در کتابخانه سازمان نیرو مرتفع سازند. استانداردها در زمینه فنی به خصوص برق با نام international electro technical commission به ترتیب شماره خود استاندارد مرتب شده‌است. گزارشات موجود در این کتابخانه به ترتیب

۱۰. امکان استفاده از آرشیو میکرو فیلم نشریات فنی / تخصصی
 ۱۱. ارائه خدمات جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی مرکز اطلاع‌رسانی در سایت نفت
 ۱۲. فراهم سازی امکان استفاده از فیلم‌های متنوع آموزشی (VCD)
 ۱۳. امکان اتصال مرکز اطلاع‌رسانی به شبکه علمی کشور <http://portal.iranscience.net>
- این کتابخانه از طریق مراجعه حضوری یا با تماس تلفنی پاسخگوی نیازهای کارشناسان و متخصصان خود می‌باشد. علاوه بر کارکنان این سازمان، دانشجویان، اساتید، کارشناسان دانشگاه‌ها و نیز متخصصان سازمان‌های دولتی یا غیر دولتی با ارائه کارت شناسایی و یا معرفی‌نامه از سازمان مربوطه می‌توانند در محل کتابخانه از منابع موجود استفاده نمایند.

بر روی سی‌دی موجود و دسترسی به پایگاه قوانین و مقررات کشور توسط این کتابخانه ارائه می‌گردد. منابع موجود در مرکز مشتمل بر کتب، مجلات، جزوات، مقالات، روزنامه‌ها، CD، و میکروفیلم‌ها می‌باشد که عمدتاً در گرایش‌های فنی تخصصی مرتبط با نفت، انرژی، اقتصاد و مدیریت و به زبان‌های فارسی و انگلیسی عرضه می‌گردد. خدماتی که توسط این مرکز ارائه می‌شود عبارتند از:

۱. سرویس دهی به مراجعان حضوری غیر حضوری
۲. ارائه خدمات فتوکپی به مراجعان
۳. ارائه خدمات از راه دور از طریق اینترنت
۴. ارائه خدمات اینترنت در محل کتابخانه

شماره رکورد تنظیم شده‌است اما امکان جستجو از طریق فیلم‌های گوناگون نظیر مدیر پروژه، کارفرما، موضوع و... امکان دسترسی را سریعتر نموده‌است. نرم افزار مورد استفاده در این کتابخانه نوسا می‌باشد. www.nri.ac.ir

مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه تخصصی شرکت ملی نفت ایران:

این کتابخانه از قدیمی‌ترین کتابخانه‌های تخصصی کشور می‌باشد که ابتدا تحت عنوان کتابخانه هیئت مدیره و سپس با گردآوری کتب و نشریات تخصصی در زمینه اقتصاد و تکنولوژی نفت توانست عنوان کتابخانه مرکزی و سپس مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه تخصصی شرکت ملی نفت ایران را به خود

کتابخانه تخصصی آیت الله مرعشی نجفی

این کتابخانه در میان کتابخانه های جهان اسلام بعد از ترکیه و مصر از بی نظیرترین کتابخانه ها می باشد.

آیت الله مرعشی نجفی با انجام نماز و روزه استجاری، زیارت نیابتی، لباس گروگذاشتن، و حتی زندان افتادن مجموعه منابع کتابخانه خود را تهیه نمودند.

قدیمی ترین نسخه موجود در این کتابخانه مربوط به هزار سال قبل (نیمه اول قرن دوم) کوچکترین قطع قرآن موسوم به قطع جانمازی، بدون نقطه گذاری و اعراب گذاری در این کتابخانه یافت می شود.

مجموع منابع این کتابخانه مشتمل بر نسخ خطی به زبان های فارسی، عربی، لاتین، اردو، تاتاری و در موضوعات فقه و اصول، کلام و عقاید، ریاضی، حدیث، جغرافی، تفسیر، علم رجال و... / گنجینه نسخه های عکسی (از نسخ خطی نفیس موجود در کتابخانه های خارجی و اندکی از کتابخانه های داخلی) / گنجینه میکروفیلم و میکرو فیش از نسخ خطی / نسخه های چاپی و تالیفی ایشان و نیز وسایل شخصی ایشان / گنجینه نسخ چاپی بسیار کهن و

یا با چاپ سنگی و نادر / ۲۵۰۰ مجله و روزنامه به زبان های فارسی، ترکی، اردو، عربی و نیز مجلات و روزنامه های قدیمی با چاپ سنگی از عصر قاجار و به زبان عربی از کشورهای اسلامی / فهرس نسخ خطی اسلامی کتابخانه های اسلامی جهان به زبان های گوناگون / کتب در حوزه کتابداری، اطلاع رسانی، کتاب شناسی، کتاب پژوهی / کتب و مجلات و روزنامه های لاتین / مجموعه کتب ممنوعه که تنها توسط برخی از افراد مورد استفاده قرار می گیرند و بقیه اجازه دسترسی به آن ها را ندارند مشتمل بر کتب گروه های ملحد و ضد مذهب، کتب بر ضد اسلام و پیامبران، نقشه های جغرافیایی قدیمی و جدید و اطلس های کشورهای جهان، منابع جغرافیایی و نقشه برداری به زبان های مختلف و مجموعه کتاب ها یا مقالات درباره قم به زبان های مختلف است.

مجموعه منابع این کتابخانه به دلیل بسته بودن سیستم کتابخانه براساس قطع و شماره مسلسل سازماندهی شده است.

با ۴۰۰ کتابخانه در جهان با تبادل میکروفیلم از منابع موجود در ارتباط است و

حدود ۴ هزار میکروفیلم از نسخ سایر کشورها را در اختیار دارد. ۶۵ درصد از منابع در حوزه علوم انسانی و بیشتر عربی و ۳۵ درصد از آن ها در حوزه حساب، فیزیک، نجوم، موسیقی و... می باشد.

کتابخانه تخصصی سازمان مدیریت زمین

شناسی و اکتشاف معادن جنوب باختری (اهواز)
این کتابخانه از سال ۱۳۸۰ به منظور سازماندهی مدارک تولید شده توسط سازمان تاسیس شده است که نام مرحوم دکتر محمد زهره بخش - مؤسس این سازمان - را بر آن نهادند.

این کتابخانه حاوی کتب، مجلات، گزارش های تخصصی، نقشه، عکس های هوایی، نمودار و... در زمینه زمین شناسی بخصوص تهیه نقشه توپوگرافی می باشد. که این مدارک به زبان های فارسی، انگلیسی، آلمانی، چینی می باشند.

نشریاتی در موضوع زمین شناسی نیز برای این کتابخانه تهیه می شود. اداره زمین شناسی و اکتشاف معدنی در تهران یک نسخه از نشریات زمین شناسی فارسی ولاتین را به این کتابخانه ارسال می نماید.

منابع و ماخذ:

- ابراهیمی، سعیده و رضیه اسماعیل پور. کتابخانه های تخصصی فناوری های اطلاعاتی، نیروی انسانی. نما. شماره سوم دوره هفتم.
http://www.irandoc.ac.ir/data/e_j/vol7/ebrahimi.htm
- اصنافی، امیر. معرفی کتابخانه تخصصی سازمان مدیریت زمین شناسی و اکتشاف معادن جنوب باختری (اهواز)، مجله الکترونیکی نما، شماره دوم، دوره دوم.
http://www.irandoc.ac.ir/data/e_j/vol2/lib_ahvaz.htm
- شافتر، پاملا (۱۳۸۵). کاربرد کمیته های کتابخانه ای در کتابخانه های تخصصی. ترجمه مهدی طاهری. نما. شماره دوم، دوره ششم.
- صابری، محمد کریم (۱۳۸۵)، پولادرای، محمد تقی. نیمرخ کتابخانه های تخصصی و مراکز اطلاع رسانی، نما. شماره سوم دوره ششم.
http://www.irandoc.ac.ir/data/e_j/vol6/saberi_pooladray.htm
- طاهری، مهدی (۱۳۸۵). کاربرد کمیته های کتابخانه ای در کتابخانه های تخصصی. نما. شماره دوم، دوره ششم.
http://www.irandoc.ac.ir/data/e_j/vol6/taheri_2.htm
- ولی زاده حقی، سعیده (۱۳۸۵). بررسی زیر ساختهای ارائه خدمات اطلاعاتی در کتابخانه های تخصصی دولتی شهر تهران. فصلنامه کتاب، شماره سوم، دوره هفدهم، ص. ۱۳-۲۸
- یاری فیروز آبادی، یار حسین (۱۳۸۵). کتابخانه های تخصصی و فناوری اطلاعات. نما. شماره سوم دوره ششم
http://www.irandoc.ac.ir/data/e_j/vol6/yari.htm
- مصاحبه با خانم عباسی از کتابخانه مرکز پژوهشکده نیرو (مسئول بخش)
- مصاحبه با خانم پیر نیایی از مرکز اطلاع رسانی وزارت علوم، تحقیقات، فناوری (مسئول بخش)
- بازدید از کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی در قم
- http://www.irandoc.ac.ir/etela-art/22/vazir_abs.htm
- <http://davary.com/Tehran-Libraries.aspx>
- <http://www.ketabdar.com/links/iranlibrary.htm>
- <http://www.nioclibrary.ir/>